

Society at a Glance: OECD Social Indicators 2005 Edition

Summary in Norwegian

Et blikk på samfunnet: OECDs sosiale indikatorer – 2005-utgave

Sammendrag på (norsk)

Ved sammenligninger mellom utviklingsnivået i forskjellige nasjonaløkonomier legger man ofte ensidig vekt på den økonomiske dimensjonen, ved å se på nasjonalproduksjonen (BNP og BNP per innbygger, for eksempel). Selvsagt har de tilgjengelige økonomiske ressursene en klar virkning på levestandarden og på regjeringenes evne til å tilby offentlige tjenester. Men det finnes også en lang rekke andre indikatorer som kan brukes til å måle både den sosiale utviklingen i bredere forstand og fremgangen til de forskjellige landenes myndigheter og sosialsystemer når det gjelder å forbedre livskvaliteten for så mange innbyggere som mulig. *Et blikk på samfunnet* er en gjennomgang av sosiale indikatorer som OECD utgir to ganger i året. Denne publikasjonen prøver å tilfredsstille den økende etterspørselen etter kvantitativt materiale som kan angi om samfunnsutviklingen går i retning av større eller mindre ulikhet, om samfunnet er sunnere enn før og om graden av sosial kohesjon minsker eller øker. Publikasjonen oppdaterer noen av indikatorene fra tidligere utgaver, og tilføyer noen nye, bl.a. målinger av subjektivt velvære.

Indikatorene i rapporten er blitt valgt ut fra ønsket om å belyse to nøkkelspørsmål: Hvilke fremskritt har OECD-landene oppnådd med hensyn til sosial utvikling, og i hvilken utstrekning skyldes disse fremskrittene bevisste politiske handlinger fra myndighetene eller andre samfunnsinstitusjoner? Det andre av disse spørsmålene er klart mer utfordrende enn det første (selv om begge vanskeliggjøres av det relevante materialets begrensede karakter). Det er temmelig enkelt å undersøke indikatorene på de samfunnsaspektene som faller sammen med politiske målsettinger (sysselsetting, for eksempel) og følge deres utvikling i en tidsperiode. Det er vanskeligere å bedømme i hvilken grad disse endringene er resultat av offentlig politikk. Det er også nødvendig å ta i betraktning ressursene som er satt av til å nå disse målsettingene og undersøke om resultatene her står i rimelig forhold til kostnadene. Sammenligninger mellom landene kan belyse dette på en klar måte. For eksempel kan de angi om land der sosialutgiftene er forholdsvis høye, også har bedre sosiale resultater. Selvsagt gir ikke dette noen forklaring

på hvorfor resultatene er svakere i enkelte land enn i andre og antyder slett ingen løsning, men kan sette søkelyset på områder der det trengs forbedring.

For å gjøre det lettere å få et overblikk over det brede spekteret av eksisterende sosiale indikatorer har *Et blikk på samfunnet* delt dem inn i fem hovedkategorier. **Den første kategorien består av de generelle bakgrunnsindikatorerne for den generelle sosialpolitiske konteksten** (for eksempel inntektsnivåer og befolkningsstruktur). Disse indikatorerne er normalt ikke direkte sosialpolitiske målsettinger, i hvert ikke på kort eller middels sikt, men de virker naturligvis inn på sosialpolitikkenes effektivitet. For eksempel er de eldres andel av totalbefolkningen ingen politisk målsetting, men dette har store konsekvenser for de politiske tiltakenes virkninger på de eldres levestandard og for hva dette koster.

Omhandlede indikatorer: *Nasjonalinntekt per innbygger, aldersavhengighet, fruktbarhetsrater, utlendinger og utenlandsfødtes andel av befolkningen, ekteskaps- og skilsmissemønstret.*

De neste fire kategoriene er brede samlegrupper av indikatorer valgt for å gjenspeile de sosialpolitiske hovedmålsettingene: **selvbergingssevne, likhet, helse og sosial kohesjon**. Hver av disse kategoriene omfatter to hovedtyper av indikatorer: De som måler effektiviteten til forskjellige politiske mål (kamp mot arbeidsløshet, høyning av fattigdomsnivåer osv.) og som i rapporten betegnes som 'sosiale tilstandsindikatorer', og de som illustrerer hva samfunnet gjør for å realisere disse målsettingene (kalt 'sosiale svarindikatorer'). De siste består av indikatorer for den offentlige politikkenes stilling, men også for aktivitetene innen den private sektor og fra de ikke-statlige organisasjonenes side, for eksempel, indikatorer på utviklingen av privatpensjoner og tiltak truffet av enkeltpersoner og familier til fordel for barn og eldre. Sammenligning av svarindikatorer og tilstandsindikatorer gir en grov pekepinn på politisk effektivitet, selv om det bør noteres at forskjeller med hensyn til indikatorenes definisjoner og tilgjengelig materiale betyr at tallene i mange tilfeller ikke er fullt ut sammenlignbare mellom de ulike landene. I tillegg finnes det færre svarindikatorer enn tilstandsindikatorer av tilfredsstillende kvalitet. Dette avdekker et behov for forbedring i innsamlingen av dataene som beskriver offentlige og private tiltak, bl.a. informasjon om private midler brukt på sosiale saker og antallet personer og husstander som mottar sosialgoder og -tjenester fra arbeidsgivere og ikke-statlige organisasjoner.

I mange tilfeller er indikatorerne relevante for flere kategorier. For eksempel er evnen til å klare seg uten assistanse en indikator på sosial kohesjon, selvbergingssevne og helse, mens narkotikamisbruk kan være et tegn på mangel på sosial kohesjon og dårlige helseforhold. I stedet for å gjenta listen over slike indikatorer gjør rapporten detaljert rede for de indikatorerne som er spesifikke for hver kategori, og angir krysshenvisninger til andre relevante indikatorer, som er oppført under en annen kategori.

Selvbergingssevne: Alle trygdesystemer finansieres gjennom bidrag fra personer i arbeid, og de fleste samfunn knytter derfor retten til å motta sosialgoder til tidligere arbeidsforhold og/eller innbetalt bidrag. I tillegg til fordelene sysselsettingen gir samfunnet som helhet skaper den økonomiske ressursen, identitet, sosial interaksjon og

status for enkeltpersoner og deres familier. Ledighet har den motsatte virkningen. Kvinners deltakelse i arbeidslivet - spesielt mødres - varierer sterkt fra land til land, og gjenspeiler både sosiale forskjeller og ulik effektivitet av tiltak som skal gjøre det lettere for kvinnene å forene jobb og omsorgsfunksjoner. I tillegg er langsiktig ledighet høy i mange land, og mange unge har vanskeligheter med overgangen fra utdanning til jobb. Disse problemene er ofte konsentrert blant lavutdannede, som har større risiko for å bli arbeidsløse eller få lavere lønn enn personer med høyere utdanning.

Samfunnets svar på disse problemene har tradisjonelt vært å kombinere pengeytelser til ledige med politiske tiltak med sikte på å overvinne hindringer for deltakelse i arbeidslivet, for eksempel opplæringsplaner. Ved dårlig utforming risikerer disse tiltaksformene å tre i motsetning til hverandre: Sjenerøs arbeidsledighetstrygd kan redusere den finansielle stimulansen til å gå ut i arbeid, men er ofte ikke tilstrekkelig til å ta mottakerne ut av fattigdommen. Videre kan avgiftsbyrden forbundet med trygdesystemene ha negative virkninger på etterspørselen etter arbeidskraft.

Omhandlede tilstandsindikatorer: Sysselsetting, ledighet, husstander uten jobb, utarbeidende mødre, utdanningsnivå, pensjonsalder, inaktivitet blant ungdom.

Omhandlede svarindikatorer: Stønad til personer uten arbeid; siste-utvei-stønad

Likhet: Likhet har mange dimensjoner, bl.a. tilgang til sosiale tjenester, økonomiske muligheter og resultater. Det er meget delte meninger mellom og innen landene når det gjelder hva som nøyaktig gir en lik fordeling av ressurser og muligheter. Det er derfor ikke overraskende at det er vanskelig å oppnå fullstendige informasjon om alle aspekter ved likhet, og de fleste indikatorene gjenspeiler finansiell ulikhet.

Faktorene fattigdom, begrenset tilgang til helseapparatet og andre sosiale tjenester, samt svake lese- og skriveferdigheter og lavt utdanningsnivå er nært knyttet til hverandre (og med sysselsettingsindikatorer omhandlet under selvbergingsevne ovenfor). Sysselsettingsforholdene medfører også problemer med likhet for spesifikke grupper, særlig for barn av arbeidsløse. Dessuten forblir visse grupper eldre (særlig eldre kvinner uten egne pensjonsrettigheter) forholdsvis mer utsatt for fattigdom enn andre.

Systemer for sosial beskyttelse er det viktigste virkemidlet som politikerne har benyttet for å løse disse likhetsproblemer. Alle OECD-land har utviklet (eller er i ferd med å utvikle) systemer for sosial beskyttelse som omfordeler ressurser innen samfunnet og sikrer individer mot uforutsette omstendigheter av ulik art. Dette gir seg hovedsakelig utslag i offentlige sosiale utgifter, men husstandene kan også få tilgang til sosialgoder gjennom den private sektor eller gjennom skattesystemet. I alle OECD-land er en stor del av disse ressursene øremerket for å gi inntekter etter avsluttet arbeidsforhold grunnet alder, og dette kapitlet omfatter derfor indikatorer på det aktuelle nivået for alderspensjoner og pensjonsinntektene for fremtidige pensjonister beregnet ut fra eksisterende regler.

Omhandlede tilstandsindikatorer: Fattigdom, ulikhet i inntekter, barnefattigdom, eldres inntekter.

***Omhandlede svarindikatorer:** Offentlige sosiale utgifter, private sosiale utgifter, totale sosiale utgifter, aktuelle alderspensjoner, beregnede pensjonsinntekter.*

Helse: Båndene mellom sosiale og helsemessige forhold er sterke. Økt levestandard, ledsaget av bedre tilgang til helseapparatet og permanente fremskritt innen legevitenenskapen, har ført til en vesentlig forbedring av helsetilstanden. Forskjellene når det gjelder offentlig helse er imidlertid store – de fattigere landene har gjennomgående mer negative helsestatistikker. Innen hvert land har noen av de svakeste gruppene – fattige, lavutdannede, ledige – tendens til å komme dårligst ut. Følgelig er det mulig at helsetilstanden for enkelte befolkningsgrupper ikke øker, selv om de nasjonale helseindikatorene viser konstant forbedring.

Det finnes få målinger av offentlige svartiltak her, men man kan ta for seg de totale utgiftene til helsepleie og andelen av eldre som mottar langtidspleie på institusjoner eller med offentlig støtte i hjemmet. Også her er det vanskelig å skille helsetilstand fra andre sosiale forhold som for eksempel arbeidsløshet og dårlige boforhold.

***Omhandlede tilstandsindikatorer:** Forventet levealder, helsejustert levealder, barnedødelighet.*

***Omhandlede svarindikatorer:** Totalutgifter til helsepleie, langtidspleie.*

Sosial kohesjon: Det er et hovedmål for sosialpolitikken i mange OECD-land å fremme sosial kohesjon og samtidig bekjempe sosial eksklusjon. Men mangelen på en allment akseptert definisjon av sosial kohesjon eller eksklusjon gjør det desto vanskeligere å identifisere egnede indikatorer. En metode er å undersøke indikatorer som identifiserer omfanget av innbyggernes deltakelse i samfunnet og i hvilken utstrekning de er tilfredse med sine daglige aktiviteter. To viktige aspekter her er hvor ofte man har kontakt med andre og eventuell deltakelse i grupper og foreninger. Data fra meningsmålinger er også viktige "direkte" målinger av individuelt velvære og sosial kohesjon i sin helhet. Denne indikatoren er for første gang inkludert i denne utgaven av *Et blikk på samfunnet*.

Selvmoordsrater og narkotikamisbruk og dødsfall grunnet dette er ikke bare resultatet av et personlig sammenbrudd, men har også sammenheng med risikoene for sosial eksklusjon. Samtidig kan det vedvarende fenomenet med tenåringsfødsler tyde på risiko for sosial eksklusjon og sosial nød både for de unge mødrene – som i de fleste tilfeller forlater sin utdanning uten kvalifikasjoner og senere har problemer med å få fotfeste på arbeidsmarkedet – og for deres barn.

Det er mye vanskeligere å identifisere relevante svarindikatorer. Få politiske tiltak er spesielt myntet på å lette eller reparere konsekvensene av sosial eksklusjon. Men alle politiske virkemidler som gjelder andre dimensjoner av sosialpolitikken (selvbergingsevne, likhet og helse), vil også ha relevans for sosial kohesjon.

Omhandlede tilstandsindikatorer: *Subjektivt velvære, sosial isolasjon, gruppetilhørighet, tenåringsfødsler, narkotikamisbruk og tilknyttede dødsfall, selvmord.*

© OECD 2005

Denne oppsummeringen er ingen offisiell OECD-oversettelse.

Denne oppsummeringen kan reproduseres hvis OECDs copyright og originalens tittel angis.

Flerspråklige oppsummeringer er oversatte utdrag av OECD-publikasjoner opprinnelig utgitt på engelsk og fransk.

**Disse er gratis tilgjengelige på OECDs Online Bookshop
www.oecd.org/bookshop/**

For ytterligere informasjon, ta kontakt med OECD Rights and Translation unit,
Public Affairs and Communications Directorate.

rights@oecd.org

Faks: +33 (0)1 45 24 13 91

OECD Rights and Translation unit (PAC)
2 rue André-Pascal
75116 Paris
France

Besøk vårt nettsted www.oecd.org/rights/

